

CAN DÜNDAR'LA SÖYLEŞİ

Röportaj:
Ecz. Mesut AZIZOĞLU

Can Dündar, 1961'de Ankara'da doğdu. A.Ü. SBF Basın Yayın Yüksek Okulu'nu bitirdi. ODTÜ Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. 1979-1988 yılları arasında çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. 1988'de TRT'de başlayan televizyonculuğunu "32. Gün" bünyesinde yaptığı program ve belgesellerle sürdürdü. Şu sıralar bağımsız olarak yürüttüğü belgesel çalışmalarının yanısıra Yeni Yüzyıl ve Aktüel'de köşe yazıları yazıyor.

Dündar'ın başlıca yapıtları:

Demirkurat: Bir Demokrasinin Doğuşu (Mehmet Ali Birand ve Bülent Çaplı ile birlikte, Milliyet Yayınları, 1991).

Sarı Zeybek (Milliyet Yayınları, 1994)

12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi (Mehmet Ali Birand ve Bülent Çaplı ile birlikte, İmge Kitabevi Yayınları, 1994)

Hayata ve Siyasete Dair (İmge Kitabevi Yayınları, 1995).

Gazeteciliğe nasıl başladınız? Sizin tercihiniz miydi, yoksa tesadüfler mi sizi buraya getirdi?

- Aslında bilinçli oldu. Üniversitede Basın Yayını istiyordum. Basın Yayını kazandım. 1978 yılında A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın-Yayın Yüksekokulu Radyo-TV bölümünde okumaya başladım. Bir yandan okurken, pratikte de mesleğin içinde olayım diye çalışmaya başladım. 1979'da da Yankı dergisinde çalışmaya başladım. O günden beri de çalışıyorum. 20 yıla yaklaşıyor neredeyse.

- Bir yandan televizyon için programlar ve belgeseller hazırlıyorsunuz. Öte yandan gazete ve dergilerde yazılarınız yayınlanıyor. Sizin için hangisi daha önemli?

- Hepsi çok önemli. Hiçbirini ayırmak istemiyorum. Çünkü her bir işe emeğinizi koyuyorsunuz. Emeğin olduğu her yerde de bir değer var. Onun için hepsine gereken değeri vermeye çalışıyorum. Ama şöyle bir yan var tabii, yazılı olan kalıyor. Hani söz uçar, yazı kalır derler ya. Gerçekten televizyonda yaptığımız iş daha geniş bir kitleye ulaşıyor, belki daha fazla insan tarafından izleniyor ama uzun vadede yazı kalıyor. Yazının kalıcılığı daha fazla. Onun için ben kağıt kalemle haşır neşir olmayı daha fazla seviyorum galiba.

- Aynalar programında şöhret olmuş insanların yaşamlarından yola çıkarak Türkiye'nin belirli dönemlerindeki toplumsal ve kültürel değişimi anlatıyorsunuz. Böyle bir programı yapma fikri nasıl doğdu?

- Aslında "Türkiye'nin toplumsal ve kültürel gelişimini 1950'den bu yana ele alalım" dedik. Öyle bir belgesel tasarladık. Popüler kültür tarihi gibi bir şey. Ve bunu seyirciye daha yakın olsun diye belli starların hayat hikayeleri üzerine kuralım diye düşündük. On tane isim seçtik. Bu on simge isim hem dönemi, hem ülkeyi, hem de belirli toplumsal kesimleri simgeleyen isimler aslında. Yani her bölümde olayın değişik bir yönüne dikkat çekme imkanı veren isimler;. İşte Orhan Gencebay'da arabesk olgusuna, Türkan Şoray da kadın meselesine, Yılmaz Güney de erkek jön meselesine eleştiri, Tanju Çolak'la futbolda fanatizme değinme fırsatı veren bu insanları seçtik. Onların hayat hikayeleri, aşağı yukarı ülkenin yaşadığı toplumsal macerayı da anlatan öykülerdi. Öyle yola çıktık. Gerçekten çok yoğun bir çalışma yaptık. Mesela, Türkan Şoray'ın 200 filmi var. 200 filminden 50'sini seyretseniz inanılmaz bir emek. Oradan tek tek diyaloglar seçiyorsunuz. Oyunculukları irdeliyorsunuz. Yazılı malzeme sınırsız. Yani çok yoğun bir ça-

lışma yaptık. Gerçekten çok ince bir emek var içinde. Yoğun bir mesai sonucu çıktı ortaya.

- *Aynalar programında kendinizi anlatmanız Türkiye'nin hangi dönemine denk düşer?*

- Biz, yaşadıkları dönemlerin insanlarını anlattık. İşte; Türkan Şoray tesadüfen 1960'larda çıkıyor. Onun oluşmasına yol açacak toplumsal koşullar olgunlaşıyor da çıkıyor. Dolayısıyla, benim içinde 78 kuşağı denilebilir. Biz 12 Eylül'de üniversitedeydik. Herhalde işe 1970'lerin sonuyla başlamak lazım. Oranın o çalkantılı ve kan dolu günleriyle başlamak lazım. 12 Eylül gençliğimize damgasını vuran bir hareket oldu. Seksenlerin o savruluşu ve kaosu içinde benim de kişiliğim, görüşlerim, kültürel birikimim, dostluklarım biçimlendi. Bütün her şeyimizi o belirledi. Bizim kuşağı ele alacak her belgeselde bunlar yer alacaktır.

- *Gazeteler ve televizyonlar kendi çıkarları uğruna bütün insani değerleri tahrip ediyorlar. Bazen bir ölünün kaskatı olmuş bedeni, bazen de bir çocuğun gözyaşları medyanın kurbanı olabiliyor. Bir haber, bir insanın bütün yaşamını olumsuz anlamda etkileyebiliyor. Medya mensubu olarak bu sizi rahatsız etmiyor mu? Nedir o haber ile özel yaşam arasındaki çizgi?*

- Bu aslında tüm dünyada gündem maddesi. Medyanın insanla ilişkisi hiç bir yerde tam anlamıyla çözülmüş değil. Türkiye'de de maalesef son beş yılda, özellikle özel televizyonların devreye girmesinden sonra çok daha vahşi bir şekilde gündeme geldi.

Daha önce biz medya çalışanları olarak hep medyayı savunmak durumundaydık. Medyayı iktidarın saldırılarına karşı koruyan bir durumdaydık.

Son beş yıldır, bu bayağı değişmeye başladı. Bu sefer, insanı medyadan koruma gibi bir noktaya geldik. Şimdi, insanlar medya karşısında çare-

siz haldeler, korumasız haldeler. Burada temelde sistemi eleştirmek lazım. Çünkü, sistemin özünde ticari bir mantık yatıyor. Özel televizyonlar bu işe (TRT'nin misyonundan farklı olarak) para getirecek bir ticarethane gibi bakıyorlar. Seyirci et görmek istiyor diye düşünüyorlar ve TRT'de yıllarca gösterilmeyen şiddet unsuru, çocuk sömürüsü, erotik unsurlar devreye giriyor. İnsanların özel hayatlarına saygı gösterilmeyen, insan haklarının hiçe sayıldığı bir döneme girdik. Böyle olunca biz, yani insanlar adına duyarlılığı olan herkes buna bir çekidüzen verilmesi gerektiğini söyledik. Elbette medya haber peşinde koşacak, elbette haber alma bazında özgürlük sınırsız olacak ama bir yandan

da insan hakları ve özgürlükleri var. Onun da öncelikleri var. Burada bir denge oluşturmak zorundayız. Medya nereye kadar insanların özel hayatlarına girebilir, nerede durmak zorundadır. Bunun uluslararası kıstasları var.

Benim söylemeye çalıştığım bu uluslararası kıstasları Türkiye'ye yerleştirmeye çalışalım. Evin içinde ne yapıyorsa, kanunlu, kanunsuz

ne olursa olsun madem ki biz insanların evini polisin basamayacağını söylüyoruz, o zaman kameraların da basamayacağını söylemek zorundayız.

- *Sizce bir gazetecinin, çalıştığı gazetesinin çıkarlarını korumak gibi bir kaygısı olmalı mıdır? Böyle bir kaygı taşımayan gazetecinin mesleğini sürdürme şansı var mıdır?*

- Yani gazetenin çıkarı derken, özel olarak şirketin mali çıkarlarının gazeteciyi hiç ilgilendirmemesi gerekir. Sonuçta yaptığınız iyi bir işse, iyi bir gazetecilikse o zaten gazetenin çıkarıdır. iyi bir haber aldıysanız, iyi bir röportaj yaptıysanız, iyi bir yazı dizisi hazırladıysanız o gazetenin çıkarıdır. Ama şunda bir sakatlık var. "Benim gazetem bugünlerde iktidarla arası iyi, ben bunu bozmayayım, ters bir haber yapmayayım" diye düşünmeye başladığınız an o iş gazetecilik olmaktan çı-

"Daha önce biz medya çalışanları olarak hep medyayı savunmak durumundaydık. Medyayı iktidarın saldırılarına karşı koruyan bir durumdaydık. Son beş yıldır, bu bayağı değişmeye başladı. Bu sefer, insanı medyadan koruma gibi bir noktaya geldik."

kar, patronun yazıcılığına döner; Yazıcılığın adı da gazetecilik değildir. Olmaması gereken de bu ben- ce. Ama onun dışında çıkarını kollamak, yani iyi bir haber yapmak gazetenin çıkarımsa bir gazete- cinin öncelikli kaygısı o olmak zorundadır. Öyle bir yarar ilişkisi karşılıklı olarak vardır. Ama büt- ün bunları gazetenin şirket anlamındaki bir işlet- menin çıkarlarıyla karıştırmamak lazım. Onun di- şında, özellikle yazarlar bazında söylüyorum:

Bir yazarın istediği özgürlük çizgisine sahip olması lazım. Gazetenin ticari ilişkileri, iktisadi ilişkileri, bir yazarı gazeteye hiçbir şekilde bağla- mamalı, o doğru bildiği- ni yazmalı.

- *Türki- ye'de gazete- ciler böyle olumsuzluk- lar yaşıyor- lar mı?*

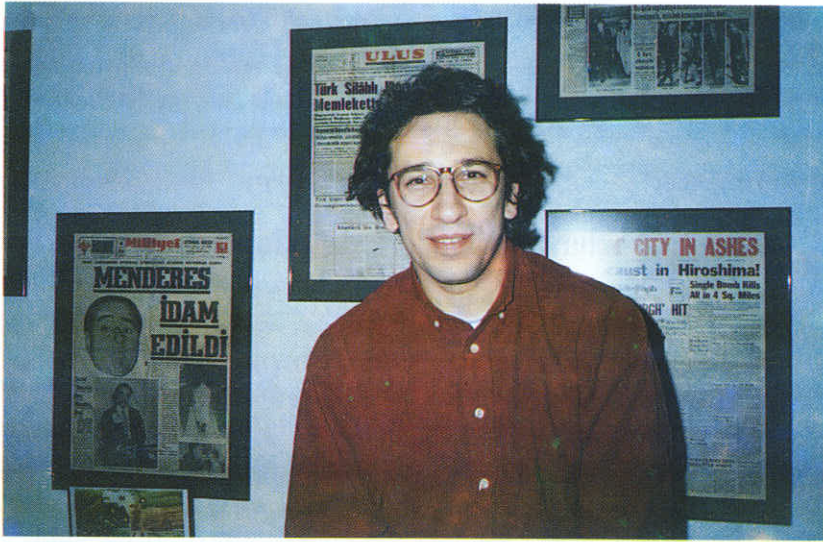
- Tabii ki böyle şeyler oluyor. Özel- likle tekelleş- me dönemin- de, gazetele-

rin çok büyük işletmelere dönüşmesiyle birlikte iktidara bağımlılık söz konusu oldu. Farklı seslere tahammül edemeyen iktidarlar, bir şekilde ilişkide buldukları ya da kredilendirdikleri gazeteleri ve yayın gruplarını etkilemek istediler. Burada, o yay- ın gruplarının yazarlarını ve çalışanlarını koru- mak gerekiyor. Basının bağımsızlığı ve basın öz- gürlüğü adına bu yapılmadığı zaman bazı sevimsiz olaylar yaşanabiliyor.

- *Televizyon sahipleri için önemli olan ra- tinginizin yüksek olması. Siz de televizyon için programlar hazırlıyorsunuz. Bu konuda hiç taviz verdiğiniz oldu mu? Ayrıca Türki- ye'de çok yaygın bir görüş var. "En iyi prog- ram en çok izlenen, en iyi kitap en çok oku- nan, en iyi müzik en çok dinlenendir." Sizin bu konudaki düşünceleriniz?*

- Değildir tabii. Satış rakamlarıyla hiçbirşe- yin iyilik kıstasına vurulamayacağını biliyoruz. Öyle olsa Küçük İbo'nun Türkiye'nin en iyi şarkı- cısı, Kemal Sunal'ın da en iyi film yapımcısı oldu- ğu düşünülebilir. Bunların özel koşullarda, özel nedenlerle böyle olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla iyilik kıstası o değil. Öyle olsa dünyada Godard di- ye bir sinemacının olmaması lazımdı. İyi sinema yapmadığını söylemek lazımdı. Zaten dünyada, kaliteli iş genellikle büyük satış rakamlarına ulaş- mıyor. Kitlelere ulaşan işlerin kalite düzeyinde düşme oluyor. Bu sektör içinde olup ta "rating ya-

rışından etki- lenmiyorum" demek çok yan- ıltıcı olur. Ben bir iş ya- parken müm- kün olduğunca "hangisi rating alır" diye dü- şünmemeye çalışıyorum. Ama benim düşünmemem hiçbir şey ifa- de etmiyor. So-

nuçta kanal düşünüyor. Bir programın ratingi düş- şükse, kanal bu projeden vazgeçiyor ya da yayın saatini geceyarısından sonraya kaydırıyor. Dolayı- sıyla, bundan etkileniyoruz ve bu etkilenme yaptı- ğımız işe bir şekilde yansıyor. İşte daha çarpıcı müzikler, efektler koyuyorsunuz. Seyircinin dik- katini mümkün olduğunca çekmek, ilgiyi ayırma- mak için birşeyler arıyorsunuz. Ama bütün bu söy- lediklerim teknik düzeyde. Yani konu bazında "Fa- dime'nin yatak hikayelerini yayınlayalım da biraz daha seyirci alalım" kaygısına hiç bir zaman gir- medik. Belki hiç bir rating getirisi olmamasına rağmen, son beş programdır Susurluk'u gündem- den düşürmemeye çalışıyoruz. Karşı kanallar ise bir tarikatın yatak odası hikayesinden seyirci top- lamaya çalışıyorlar. Ona mümkün olduğunca uzak duruyoruz.

- *Türkiye’de insanlar olayların nedenlerinden çok, sonuçlarıyla ilgileniyorlar. Medyanın da kamuoyuna yansıtış biçiminde bu anlayışın izleri görülüyor. Bu konuda medyanın daha dikkatli olması gerekiyor mu?*

- Tabii medyanın büyük sorumluluğu var. Maalesef olaylara yüzeysel yaklaşıyor. Sonuçta dünyanın en önemli olayı, medya için iki dakikalık bir haber malzemesine indirgeniyor. Bu 2-3 dakika içinde de olayı derinlemesine ele almaya imkan yok. Herşeyin bir tarihi var, herşeyin bir geleceği var, herşeyin içinde yer aldığı koşullar var. Medya bunları görmezden geliyor. Biz 40 dakika programını yapmaya karar verirken, zaten bunu öngördük. Yani dedik ki, “ülkede bir takım şeyler oluyor ve insanlar bunları sağanak halinde ikişer dakikalık haber olarak görüyorlar ve kafaları iyice karışıyor. Bu karışıklıktan çıkabilmek için ele aldığımız olayı tarihiyle, gelecek perspektifiyle, onu yaratan koşullarıyla ele alan bir belgesel haber tarzı yapalım” dedik ve o arayıştan yola çıktık. İnsan seyrettiği zaman, 40 dakikanın sonunda “demek ki iş buymuş, buraya doğru gidiyormuş” diyebilirdi. Bunu yapmadığımız zaman, bütün derinliğinden yoksun, sadece yüzeysel yani bir buz dağının üstünde tutunanları görüp teselli buluyorsunuz medyadan aldığımız haberle.

- *Biraz da eczacılık konuşalım. Eczacı veya eczacılık deyince ilk olarak ne geliyor aklınıza?*

- Hiç bilmediğim bir dil. Japonca’ya bile daha aşına olduğum kesin. Doğrusu yıllardır merak ederim, neden bu konuda birşey yapılmıyor diye. İletişimci olarak bütün çabamız, insanları bir anda yakalayacak, günlük konuşmalarında kullanacakları bir iletişim dili yaratmak ve onlara ulaşabileceğimiz yolu bulmak, bunu müzikle beslemek, görüntüyle beslemek ve kolay anlaşılır olmak. Yayıncılıkta bütün bunlar çok önemli. Sağlık gibi çok önemli bir sektörde, insanların hayatlarının orta-

“Sağlık gibi çok önemli bir sektörde, insanların hayatlarının ortada olduğu bir yerde eczacıların bir dil sorunu var.”

da olduğu bir yerde eczacıların bir dil sorunu var. Bir iletişimci olarak ecza dediğim zaman aklıma ilk bu geliyor. Bırakın sade halkı, okumuş yazmış insanların bile bir dil sorunu var. Bunun niye aşılamadığını yıllardır merak ederim. Niye eczacılar bir araya gelip te “artık biz bunu kendi aramızda konuşulan özel bir dil olmaktan çıkaralım” diye çaba göstermiyorlar? Ben camianın içinde değilim, belki bu çaba gösteriliyordur. Ama beni elime aldığım ilaç kutusunun içinden çıkan prospektüsler ilgilendiriyor. O anlamda eczacı deyince anlamadığımız bir dili konuşan insanlar geliyor.

- *Eczacılarla ilgili özel bir anınız varmı. Eczacılarla ilgili bir yazınıza rastlayamadık.*

- Sağlıkla biraz ilgim oldu ama özelde eczacıyla hiç olmadı.

- *Son dönemlerde reçetesiz satılan ilaçların reklamının yapılması gibi çalışmalar var. Bu medyanın da desteklediği bir konu. Çünkü reklamı yapılacak her yeni ürün medya için yeni ka-*

zançlar demek. Ama unutulmamalı ki bütün ilaçlar yanlış kullanıldıklarında zehir etkisi yaparlar. Sizce ilacın reklamı olur mu?

- Reklam konusunda çok sert görüşlere sahibim.

Hayatım boyunca reklama hiç inanmadım.

Bugünkü Türkiye’de, reklam sektörü her ne kadar parlak ve gelişkin bir sektöre benzese de, ben getirisinden çok götürüsü olduğuna inanıyorum, bu ilaç özelinde de böyle. Ben sosyal devlete halâ inanan bir insanım; sağlık gibi, eğitim gibi, kültür gibi önemli konularda devletin elinin mutlak devrede olmasını savunuyorum. Böyle şeylerin hiçbir zaman piyasa koşullarına bırakılamayacak kadar önemli olduğuna inanıyorum. Yani çocuklara süt dağıtılacaksa, insanlara ilaç dağıtılacaksa, insanlar eğitilecekse, bütün bunlara devletin fon yaratması ve onun tanıtımından tutun da dağıtımına kadar birç ok alanda hiçbir şekilde terkedilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Ama

diyeceksiniz ki devlet o devlet mi? Belki piyasada bu işi devletten çok daha iyi yapabilecek insanlar var ama ben size bir ilkededen bahsediyorum. Yani, o ilkenin zedelenmemesi gerektiğine inanıyorum. Onun için, reklama olan antipatimden ötürü bu işe de hiç sıcak bakmadım.

- Edebiyatın diğer türleriyle ilgili bir çalışmanız var mı?

- Ben gazetecilikten geliyorum, gazetecilik kökenliyim hâlâ da gazetecilik yapıyorum. Onun için benim günlük konularda yazmam daha makul. Yazar olup sonradan köşe yazmaya başlayanlar var. Ahmet Altan'ın asıl mesleği sorulsa "romancıyım" der. Ama ben öyle değilim; ben gazeteciyim, onun için benim günlük konularda yazmam daha makul. Yeni bir tarz oluştu, öyle kuru analiz yazıları yazılmıyor artık. Ben de ondan mümkün olduğunca kaçınıyorum. Olup bitene, yazımıza edebiyatın en azından damak tadını serpiştirmek mümkün. Bunu yapmaya çalışıyorum. Dolayısıyla, edebiyat ve güncel politika alanını evlendiren, barıştıran bir tarz geliştirmek köşe yazılarında önemli bir arayış ve o arayışın peşindeyiz.

- Roman yazmak gibi bir çalışmanız var mı?

- Hayır yok. Aslında çok isterim, uzun vadede en azından denemek isterim. Ama şu anda özel bir çalışmam yok.

- "Tutkuyla yılgınlığın, hüznle sevincin, umutla karanlığın bu kadar içiçe bu kadar dizdize olduğu başka bir kent var mıdır?" Diyarbakır'a yaptığınız bir ziyaret sonrasında Yeni Yüzyıl Gazetesi'nde Diyarbakır için bunları yazıyorsunuz? Neydi size bunları düşündürten?

- Aslında her kent için bu söylenebilir. Ama Diyarbakır'da özellikle çok çarpıcı bir şey var. Biz oraya konser için gittik, politik bir gezi değildi. Stadyumda gördüğümüz İstanbul'da herhangi bir lüks semtte olabilecek insan manzaraları. İşte balonlar uçuyor, insanlar tempo tutuyor, havai fi-

şekler pathyor. Eğer biz Diyarbakır hava alanından bir arabayla stadyuma gelip o konseri izleyip hemen İstanbul'a dönseydik, kendimizi bir Avrupa kentinde, bir pop konseri izleyip dönmüş gibi hissedebilirdik. Ama 3-5 saatinizi dışarıda geçirdiğinizde bunun böyle olmadığını daha dramatik bir şekilde görüyorsunuz. Stadyumda insanları eğlendiren havai fişekler öbür tarafta "acaba bir yerde bomba patladı da birilerinin kolu bacağı mı uçtu" diye algılanıyor. Bir şehir için çok çarpıcı bir şey bu, yani bunu New York'taki insanlar havai fişek gösterisinde hissetmezler. Dolayısıyla bana Diyarbakır'da iki diyar varmış gibi geldi. Bir tanesi, görevleri nedeniyle tayinle oraya gelmiş insanların Diyarbakır'ı, bir de bütün o insanların tayin olmasına neden olanların asıl Diyarbakır'ı.

"Reklam konusunda
çok sert görüşlere sahibim.
Hayatım boyunca reklama
hiç inanmadım.

Diyarbakır çok sevdiğim bir kent. 1981 yılında üniversitenin 3. sınıfında radyo stajı yapmamız gerekiyordu. Bu stajlar genellikle Ankara radyosunda veya İstanbul Radyosunda yapılıyordu. Biz 3 arkadaşımızı Diyarbakır radyosunda yapmak istedik. Çünkü ülkenin başka yerlerini görmek istiyorduk. Sonradan çok olumlu ve iyi bir iş yaptığımızı farkettilik. Diyarbakır'da 1 aya yakın bir süre geçirdik. 1981 ülkenin çok çalkantılı bir yılıydı. Diyarbakır'ın hepten perişan olduğu bir yıldır. Şöyle bir şansımız oldu. Ülkenin en aydınlık kafaları Diyarbakır'da sürgündeydiler. Dolayısıyla ülkenin en iyi yayıncılarıyla çalışma fırsatı bulduk ve çok çok iyi derslerle döndük. Onun için o bir ayı unutamıyorum.

- Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

- İlk defa eczacıların bir yayın organıyla karşılaşıyorum. Bu fırsat için hem size, hem derginize ve de Diyarbakır'a teşekkür ediyorum. Sağ olun.

Yoğun çalışmalarınıza rağmen bize zaman ayırdığınız için Diyarbakır Eczacı Odası adına size teşekkür ederim.